

20st century popular music – een intro

FHK-MKE 19/03/21

Kunst is van alle tijden. Van zodra de mens zich ontwikkelde van vier- tot tweevoeter, trachtte hij vorm te geven aan wat hem bezighield, verwonderde, ontroerde of angstig maakte. Via bewuste handelingen – tekenen, bewegen, spelen, vormgeven, bouwen, musiceren – ontstonden vormen die langzaamaan zich ontwikkelde tot betekenisvolle gehelen. Deze vormen werden getoond aan, gedeeld met en gekopieerd door anderen.

Vanuit de verschillende artistieke vormen om zich te uiten, ontstonden wat we nu benoemen als kunstdisciplines. Maar wat is 'kunst'? Eén algemeen geldende definitie geven is haast onmogelijk, maar globaal kunnen we het volgende stellen:

Kunst is dat wat door de mens bewust gemaakt is, met de vooropstaande bedoeling (één of meer van) de menselijke zintuigen én de menselijke geest te prikkelen, om zo betekenis te geven of reactie uit te lokken.

Belangrijk hierbij is dat kunst altijd een bewuste, menselijke handeling is, die dialoog – actie en reactie – tot doel heeft.

Kijken, luisteren en benoemen

Kijken, ervaren en benoemen zijn belangrijke uitgangspunten om van kunst te kunnen genieten, om ermee om te gaan, om het te bestuderen.... Om gericht te kunnen kijken en luisteren, kun je op verschillende zaken letten. Dit kun je benoemen als 'bouwstenen' of 'kijkwijzers'. Deze zul je ook in andere opleidingsonderdelen kunnen gebruiken. De diverse kunstdisciplines hebben zo hun eigen bouwstenen of elementen.

Bij muziek zal je je oren in de eerste plaats gebruiken. Maar, vergis je niet: het oog wil bij bv. een live uitvoering van een symfonie ook wel wat.

Muziek kenmerkt zich door volgende bouwstenen en begrippen:

1 Dynamiek Hoe verloopt het muziekstuk? Gaat het **crescendo** of **decrescendo**? Crescendo wil zeggen dat de muziek aangroeit of zwelt. Bij decrescendo zal de toon zachter worden.

2 Ritme Zit er een regelmatig of een onregelmatig ritmisch patroon of **metrum** in? En wat zegt het **tempo**? Is het snel of traag?

3 Melodie De melodie is de opeenvolging van toonhoogte en toonduren (lengte). Is de melodie stijgend of dalend?

4 Bezetting Wie voert het muziekstuk uit? Is het een solo, een duo, een trio, een kwintet, kwartet, sextet... En is het enkel **vocaal** of ook **instrumentaal**?

5 **Klankkleur** Timbre of klankkleur is de eigenheid van een instrument. Een trompet heeft een andere klankkleur dan een hobo. Hout versus koperblazers geven een ander timbre. Een wat gebruik je wanneer als componist?

6 **Stemvoering** Op welke manier wordt het muziekstuk uitgevoerd? Wordt de melodie een- of **meerstemmig** uitgevoerd?

7 **Harmonie** Klinkt het geheel **consonant** – de akkoorden klinken mooi samen – of **dissonant** – ze lijken te botsen met elkaar, maar dat brengt vaak spanning in de muziek.

8 **Toonaard** Klinkt iets in **mineur** (gesloten, zacht) of **majeur** (open, hard)

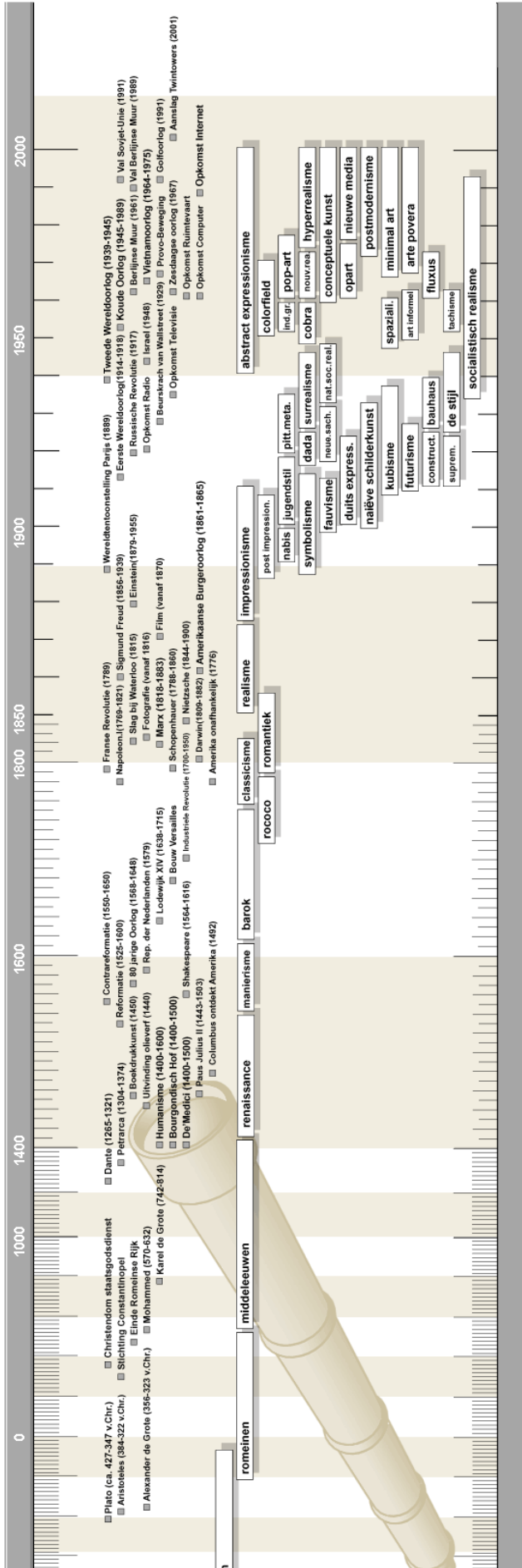
Periodes en data

Je kunt de geschiedenis van de kunst op heel wat manieren bestuderen: chronologisch, volgens tijdsperiodes, in disciplines, volgens thema's of bijvoorbeeld vanuit de relevantie voor de huidige kunst en maatschappij. De meest gangbare en populaire onderverdeling is de chronologische, waarbij de kunst wordt ingedeeld in verschillende **stijlperiodes**. Deze periodes zijn indicatief en duiden op de meest gangbare of heersende 'mode' op dat ogenblik. Er zijn uiteraard in elke periode ook andere werken gemaakt die niet meegingen in de gangbare stijl. Zulke werken luiden dikwijls een nieuwe stijl of periode in, of ze grijpen terug naar oudere, meer traditionele vormen.

Anders dan de kunst voor de 20ste eeuw, lopen in de vorige eeuw de stijlperiodes vaak door elkaar. Bovendien zijn er vele kleine 'ismen' te benoemen, en komt de term avant-garde regelmatig om de hoek kijken.

Volgende schematische indeling geeft je de grote stijlperiodes uit de kunstgeschiedenis weer. De data zijn indicatief, ze geven je een idee wanneer de meeste werken uit die stijl gemaakt werden. De historische gebeurtenissen zijn ook betekenisvol: kunst geeft vaak kritiek op of versterkt de macht van bv een monarch. In woelige historische tijden merkt je dit ook aan de kunst. Hoe 'jonger' deze werken zijn, hoe sneller de stijlperiodes elkaar opvolgden, en hoe meer ze ook door elkaar lopen.

Het schema is vormgegeven vanuit Westers standpunt, Eurocentrisch met name. Andere standpunten zijn zeker zo belangrijk, en bekijken de kunst vaak vanuit een ander perspectief.

(Pop)Muziekgeschiedenis

Muziek tot voor de 20ste eeuw wordt vaak gecatalogeerd als 'klassieke' muziek. Ook in de 20ste eeuw blijft deze muziekvorm bestaan: experimenten in deze muziekvorm volgen elkaar op: van atonale muziek tot minimal Music. Toch richten we ons in deze cursus op de niet-klassiek muziek uit de 20ste eeuw. Van Jazz tot pop.

1 Van Jazz tot blues

1900 - New Orleans jazz en ragtime

Op het einde van de 19de eeuw vermengen zwarte muzikanten uit het zuiden van de Verenigde Staten diverse muziekstijlen (zoals blues, spirituals en ook Europese mars- en fanfaremuziek) tot jazz. De culturele smeltkroes van New Orleans is daarvoor de ideale voedingsbodem. Er wordt uitbundig en al improviserend gemusiceerd, en swingen is het doel. Jazz is dan de amusementsmuziek voor de zwarte bevolking. In het begin van de 20ste eeuw staan sterke solisten op zoals Louis Armstrong en King Oliver. Nadien zou deze prille jazz ook dixieland worden genoemd. De blanke Original Dixieland Jazz Band maakt in 1917 de eerste geluidsopname van de jazz.

Daarnaast ontwikkelt zich ook de ragtime. Met Scott Joplin als aanvoerder wordt deze muziek rond 1910 populair. Improvisatie is van minder belang en de composities worden noot voor noot uitgeschreven. De piano speelt de hoofdrol en de ritmes zijn ronduit aanstekelijk.

1910 - Tin Pan Alley

Russische migranten zoals Irving Berlin en George Gershwin trekken naar New York en liggen daar mede aan de basis van het klassieke Amerikaanse lied. Samen met talloze andere tekstschrijvers en toondichters zijn ze verbonden aan Tin Pan Alley, een groepering van muzikuitgeverijen die vanaf het einde van de 19de eeuw aan de lopende band songs op de markt brengen via bladmuziek. Tin Pan Alley komt synoniem te staan voor vakkundig gemaakte liedjes en zal een halve eeuw lang de populaire muziek domineren.

1920 - Mississippi-blues

In het zuiden van de VS groeit uit de slavengezangen stilaan een nieuwe muziekstijl: blues. Blind Lemon Jefferson, Son House en later Robert Johnson tekenen de standaarden uit en maken van weemoedigheid een sterke muzikale waarde. Hun invloed op de latere rockmuziek kan niet worden overschat.

1928 - Country

Jimmie Rodgers brengt 'Waiting For A Train' uit en zet country op de muzikale kaart. Country is ontstaan als een veramerikaniseerde versie van de volksmuziek die Britse, Ierse en Schotse immigranten vanuit Europa naar Amerika importeren. The Carter Family maakt daar het concept van de string band populair, terwijl Jimmie Rodgers ook sociale thema's aankaart. Country – na de Tweede Wereldoorlog ook country and

western genoemd – groeit uit tot een van de belangrijkste takken in de Amerikaanse muziek. Naast de cowboy-verhalen van de Western Swing (Bob Wills and His Texas Playboys), maakt vooral de honky tonk van Hank Williams naam. Williams wordt op het einde van de jaren veertig met zijn definitie van country een superster.

1930 - Big band swing en crooners

Grote orkesten domineren de jazz. De arrangementen zijn verfijnd maar uitermate sterk. Bandleiders als Duke Ellington, Count Basie, Benny Goodman en Lionel Hampton floreren en hun swingmuziek vormt een stevige poot in de amusementsmuziek van die tijd. Big bands lenen zich ook uitstekend om solisten op de voorgrond te brengen. Na de instrumentale solisten treden ook vocalisten naar voren. Louis Armstrong wordt een van de eerste sterren, Bessie Smith zingt bluesnummers met een jazzarrangement en vooral Ella Fitzgerald en Billie Holiday vertolken de pakkendste jazzsongs. 'Vocale jazz' wordt zo een aparte categorie, met nadien ook Nina Simone en Dinah Washington.

Tijdens WOII zorgen orkesten van Glenn Miller of The Andrew Sisters voor verlichting aan het front.

Die evolutie loopt samen met het opduiken van de crooners. Aan het einde van de jaren 20 wordt immers de microfoon uitgevonden. Zangers die voorheen luid moesten zingen om boven het jazzorkest uit te komen, kunnen opeens zacht 'croonen' en harten veroveren. Bing Crosby wordt zo de eerste superster van de populaire muziek. Zijn vertolking van Irving Berlins 'White Christmas' (1942) is – tot vandaag de dag- de best verkochte single uit de platengeschiedenis. Na de Tweede Wereldoorlog neemt Frank Sinatra de fakkel over van Crosby. Het klassieke Amerikaanse lied in de Tin Pan Alley-traditie blijft zo de populaire muziek domineren.

1943 - Chicago blues

In de jaren 40 trekken zwarten uit de Zuidelijke staten massaal naar het noorden van de VS om daar in de economisch welvarende fabrieken te werken. Ook de bluesmuziek maakt de reis maar wordt aangepast aan de stedelijke context en wordt gespeeld op elektrische instrumenten. Muddy Waters, Howlin' Wolf en Sunny Boy Williamson maken van de Chicago blues een begrip en hebben een grote invloed op latere rockmuzikanten.

Ook de urban blues van B.B. King is invloedrijk en combineert elektrische blues met big band-arrangementen.

2 Van Folk tot Soul

1944 - Eerste Urban Folk Revival

In 1944 brengt Woody Guthrie 'This Land Is Your Land' uit en zet hij folkmuziek op de kaart. Guthrie bouwt de erfenis van de Angelsaksische volksmuziek verder uit en trekt het land rond met zijn geëngageerde songs. Vooral in het stedelijke studentenmilieu wordt de muziek warm onthaald en als een tegengif voor de commerciële exploitatie van muziek aanzien. Dat leidt tot de eerste 'Urban Folk Revival', waarvan ook Pete Seeger en Leadbelly deel uitmaken.

1949 - R and B

Het vakblad Billboard lanceert in 1949 de term R and B als verzamelnaam voor diverse vormen van dansante bluesmuziek. Daartoe behoren de Kansas City Jazz (big bands van jazzmusici zoals die van Count Basie waarin blues-shouters zingen), boogie woogie (snelle pianomuziek met o.a. Professor Longhair en Fats Domino) en doo-wop (met de meerstemmige zang en het vraag-antwoordspel uit de gospel; The Clovers).

1954 - Rock-'n-roll

Doorgaans wordt 'Rock Around The Clock' van Bill Haley and His Comets bestempeld als het begin van de popmuziek. Rock-'n-roll is een samensmelting van blanke (country) en zwarte (R and B) muziektradities die ontstaat vanaf het moment dat blanke kids naar zwarte muziek beginnen te luisteren (vooral het radioprogramma van Alan Freed is daarin een belangrijke katalysator). Oude R and B-songs worden massaal aan de blanke levenswijze aangepast en tot rock-'n-roll gedoopt. Rock-'n-roll wordt een gigantisch fenomeen dat tegemoet komt aan de verzuchtingen van de blanke jeugd en waarin zowel zwarte (Chuck Berry, Little Richard) als blanke (Jerry Lee Lewis, Carl Perkins) muzikanten hits scoren. Voor het eerst ziet de muziekindustrie brood in de nieuwe markt voor jongeren.

Voor de grote doorbraak zorgt Elvis Presley: een blanke met de stem van een zwarte. 'Heartbreak Hotel' is in 1956 een schot in de roos. Elvis wordt met zijn expliciete heupbewegingen een tieneridool van jewelste en een van de meest invloedrijke performers in de popmuziek.

1954 - Soul

Ray Charles maakt in 1954 een van de eerste soulhits. James Brown overtreft dat succes in 1956 met 'Please Please Please' en wordt stilaan dé 'soul man'.

Veel soulartiesten hebben hun opleiding gekregen in de gospelkoren in de kerk en vermengen die muziek met R and B. Op hetzelfde moment dat tot rock-'n-roll omgebogen R and B het blanke publiek veroverd, is soul het antwoord van de zwarte muzikanten op die verbastering. R and B en soul worden daarom vaak door elkaar gebruikt.

3 De woelige jaren '60

1960 - Ska

Wanneer The Folkes Brothers in 1960 'Oh Carolina' uitbrengen, laat Jamaica zijn eerste tekenen van een eigen muziekcultuur zien. Dan is het nog een variant van de Amerikaanse R and B. Maar wanneer elementen van de eigen volksmuziek mento worden geïntegreerd, ontstaan eerst de snelle ska-muziek (Prince Buster, The Skatalites) en daarna de tragere rocksteady (Duke Reid, Delroy Wilson).

1961 - Motown versus Stax

In 1961 wordt 'Mr. Postman' van The Marvelettes een ferme hit: de eerste in een lange rij voor het platenlabel Motown dat van 1960 tot 1971 meer dan 100 hits zal scoren (The Supremes, Jackson 5, The Temptations). De nummers zijn het uitgekende product van songschrijvers en producers en Motown toont dat zwarte muziek mits de nodige aanpassingen makkelijk op de leest van het blanke publiek te schrijven is.

Terwijl Motown een hitfabriek wordt, opteert Stax voor een rauwere aanpak. Artiesten als Otis Redding, Sam and Dave en Isaac Hayes doen geen compromissen aan het blanke publiek en blijven de zwarte uitgangspunten trouw. Stax biedt een sterk antwoord dat de eigenheid van de zwarte gemeenschap in de verf zet en zorgt in 1972 met het WattStax-festival voor het zwarte antwoord op Woodstock.

1962 - Surf

Met 'Surfin' USA' geven The Beach Boys rock-'n-roll een nieuwe injectie. Meerstemmige doo-wopgezangen maken de muziek rijker en de teksten verwoorden het zonnige en opgewekte leven van de surfende kids in Californië. Surf wordt een kortstondige rage zoals er wel meer zijn. Alleen The Beach Boys overleven door zich steeds muzikaal te vernieuwen.

1962 - Tweede Urban Folk Revival

In de jaren 60 volgt de tweede golf van stedelijke folk. Bob Dylan debuteert in 1962 en inspireert een nieuwe generatie met zijn protestsongs (zoals "The Times They Are A-Changin'"). Net zoals blues wordt ook folk aanzien als een zuivere en authentieke muziekvorm die muziek vooral een betekenis kan geven.

1964 - Merseybeat

Met 'Love Me Do' (1962) starten The Beatles hun triomftocht. Eenvoudige maar goed gebrachte deuntjes waarin diverse muziekstijlen samenkomen (rock-'n-roll, Motown-soul en teenybop) worden door tieners massaal meegezongen en fans vallen in bosjes flauw. In 1964 mondt dat succes – maar ook dat van The Rolling Stones – uit in de 'Britse Invasie': voor het eerst veroveren Britse groepen de internationale popmuziek.

1965 – Britse R&B

Een jonge generatie muzikanten vindt de uitzaaiingen van de rock-'n-roll en de melodieën van de beat te oppervlakkig en zoekt zijn heil bij blues: onbezoedelde muziek die oprechte emoties verklankt. Uit bluesclub staan zo een reeks groepen op die de blueserfenis (vooral de Chicago blues) vertalen in eigentijdse rocksongs: de Britse R and B (met The Rolling Stones, The Who, The Kinks en The Small Faces) wordt een invloedrijk fenomeen en ligt aan de basis van de 'klassieke rocksong'.

1965 - Folkrock – The Byrds versus Bob Dylan

The Byrds hebben een lumineus idee: de folksongs van Bob Dylan combineren met de elektrische aanpak en de beat van The Beatles. 'Mr Tambourine Man' wordt zo een gigantische hit en ligt aan de basis van de folkrock.

1965 - Funk

In 1965 pakt soul man James Brown uit met 'Papa's Got A Brand New Bag': de hele band wordt georkestreerd als één groot drumstel. Met een grillige maar uitermate opwindende breakbeat veroorzaakt James Brown een ritmische revolutie. Daarnaast introduceert Larry Graham (bassist van Sly and The Family Stone) de 'slapping bass': de basgitaar wordt op een ritmische manier bespeeld en krijgt een centrale plek in de muziek.

1967 - Bluesrock

De 'ontdekking' van de blues leidt niet alleen tot de Britse R and B. Andere groepen (zoals Ten Years After, Paul Butterfield Bluesband en deels ook ZZ Top) blijven dichterbij de 'klassieke' Chicago blues, denken minder in compacte songstructuren en laten de gitaarsolo's de vrije loop gaan. Bluesrock krijgt zo een belangrijke plek in het rockgebeuren. Opvallend in de bluesrock zijn The Jimi Hendrix Experience en Cream die vanuit de bluesrock nieuwe en meer progressieve wegen bewandelen en aansluiting vinden bij de psychedelische revolutie.

1967 - Psychedelica

1967 gaat de geschiedenis in als de 'Summer Of Love'. Bloemenminnende jongelui troepen samen en verspreiden de vredelievende hippieboodschap. Muzikaal is 1967 een sleuteljaar waarin de psychedelische muziek de wereld verovert: met de nieuwe drug LSD in het lijf wordt muziek luider, meer vervreemdend en uitgesponnen.

De 'psychedelica' groeit in San Francisco, met de zogenaamde Frisco-scene (The Grateful Dead en Jefferson Airplane). In Groot-Brittannië voelen ook The Beatles de vibe. Ze brengen met het legendarische 'Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band' een gepopulariseerde versie van de hippiecultuur. Het eveneens Britse Pink Floyd zorgt tegelijkertijd met 'The Piper At The Gates Of Dawn' voor de meest experimentele en hallucinerende invulling van psychedelica. Avant-garde komt in de VS ook van The Velvet Underground, terwijl Frank Zappa al in 1968 met 'We're Only In It For The Money' de leegheid van de hippiecultuur aan de kaak stelt. The Doors zijn ambigu: enerzijds enorm succesvol, maar anderzijds gedreven door Jim Morrison, zowat de tegenpool van de flower power.

1968 - Reggae

'The Israelites' van Desmond Dekker laat de overgang van rocksteady naar reggae horen. De typische reggae-riddim (een dwars en percussief ritme met veel ruimte voor variatie en een prominente rol voor de basgitaar) krijgt vaste vorm en ontketent een muzikale revolutie. Bob Marley is in de jaren 70 de vaandeldrager bij uitstek. Hij krijgt

een major platencontract aangeboden en wordt de eerste superster uit de 'derde wereld'.

4 Geen crisis in de muziek van de jaren '70

1970 - Singer-songwriters

Met de herwonnen aandacht voor folk, blues en country staat een nieuwe generatie artiesten op die elk op hun manier een eigen synthese van die authentieke muziekvormen brengen en zich in de eerste plaats als singer-songwriter profileren. Bob Dylan staat daarvoor symbool, net zoals Joni Mitchell, JJ Cale, Jackson Browne, Van Morrison en vooral Neil Young, wiens invloed in de jaren 80 duidelijk te horen is bij gitaarrockgroepen.

1970 - Hardrock

Bluesrock introduceert op het einde van de jaren 60 de virtuoze en ellenlange gitaarsolo. In het begin van de jaren 70 wordt ook het volume opgedreven. Zo leggen Deep Purple, Led Zeppelin en Black Sabbath de basis van de hardrock. Die laatste groep illustreert bovendien ook de obsessie voor horror en sciencefiction. Later in het decennium vallen vooral AC/DC en Motörhead op. In de VS combineren eerst Alice Cooper en daarna Kiss harde rockmuziek met veel uiterlijk vertoon en show.

1971 - 'Classic Rock', Southern rock en pubrock

In 1971 brengen The Stones 'Sticky Fingers' uit: de blauwdruk van 'klassieke rock'. In de jaren zeventig leidt de erfenis van blues en folk tot een brede waaier aan rockmuziek, zoals die van Lynyrd Skynyrd, Creedence Clearwater Revival, Dr. Feelgood, Ian Dury en Bob Seger. Als die muziek uit het zuiden van VS komt, spreekt men van southern rock; in Groot-Brittannië houdt men het op pubrock.

1972 - Symfonische rock

In 1973 verschijnt het live-album 'Yessongs' van Yes, het hoogtepunt van de symfonische rock: uitgesponnen composities vol vreemde wendingen, complexe maatsoorten en instrumentale virtuositeit. Popmuziek wordt nu beschouwd als een kunstvorm. Vaak nemen symfonische rockgroepen elementen uit de negentiende eeuwse klassieke muziek over of treden op met een symfonisch orkest (zoals Emerson, Lake and Palmer).

Pink Floyd toont een andere kant van de symfonische rock. 'The Dark Side Of The Moon' (1973) is een staaltje van productietechnieken, met verschillende muzikale lagen op elkaar geplaatst, elektronische effecten, tape-experimenten en vakkundige songs.

1972 - Glam rock

Mannelijke rocksterren met dikke lagen make-up, plateauzolen en glinsterende kledij: bij glam rock wint het uiterlijk aan belang en wordt popmuziek een opvallend circus. Aan de ene kant is glam rock een doorzichtig en oppervlakkig gegeven waarin een producersteam zoals Chinn and Chapman talloze artiesten creëert (zoals The Sweet,

Mud en Suzi Quatro). Aan de andere kant kiezen artiesten als David Bowie ('Ziggy Stardust') en Roxy Music voor een meer experimentele benadering en wordt glam rock een bewust spel waarin de invloed van popart een doorslaggevende rol speelt: kitsch wordt camp en vooral een statement.

1974 - Elektropop en krautrock

Elektronica zal vanaf de jaren 80 een steeds grotere rol spelen in de popmuziek. Kraftwerk loopt al in de jaren 70 eenzaam vooruit op die evolutie. De groepsleden doen zich voor als computergestuurde muzikanten, experimenteren met de eerste synthesizers en hebben met platen zoals 'Autobahn' en 'Trans-Europa Express' een grote invloed op de synthpop, de elektro-hiphop en techno van de jaren 80.

1975 - Disco

In 1975 maakt Giorgio Moroder met Donna Summer 'Love To You Baby': een van de eerste discohits. Disco groeit in een mum van tijd uit tot een flinke rage, die zijn hoogtepunt bereikt met de film 'Saturday Night Fever' (1977, met John Travolta als dansende mascotte).

Disco is in veel gevallen oppervlakkig maar stevig dansplezier. Maar naarmate teveel matige singles op de markt komen, verliest de muziek zijn geloofwaardigheid.

1976 - Punkrock

Met 'Anarchy In The UK' veroorzaken The Sex Pistols een schokgolf: compacte rocksongs worden op een ruige en rommelige manier gebracht met een attitude waar anarchie en subversie vanaf druipt. De wortels van de punkrock liggen in New York waar artiesten zoals de New York Dolls, Television en Patti Smith rockmuziek met een primaire kracht benaderen. Legendarisch in dat verband zijn ook The Stooges (met Iggy Pop).

1977 - Postpunk, noise en industriële muziek

Punkrock is slechts een aspect van de muzikale revolutie van de late jaren 70. Naast de punkrock en de hardcore-gitaarmuziek hebben anderen een sterke avant-gardistische drang. Zij roepen noise als schoonheidsideaal uit en schuiven afvalvoorwerpen uit de industriële maatschappij als muziekinstrument naar voren. Minimalisme is het muzikale uitgangspunt, een strakke beat mept monotoon en met een shockeffect wordt het publiek wakker geschud. Postpunk wordt die muzikale avant-garde ook wel genoemd. Terwijl de ene zich met schroothoopp materiaal bezig houdt (zoals Einstürzende Neubauten), hanteren anderen elektronica als noise-leverancier (Throbbing Gristle en Cabaret Voltaire) en misbruiken nog anderen traditionele gitaren voor doeleinden die de fabrikanten ervan nooit hebben voorzien (Sonic Youth en Glenn Branca).

1977 - Ambient

Brian Eno komt medio de jaren 70 met de term ambient op de proppen: een 'alles omringend geluid' met soms desolate, dan weer hoopgevende, maar vooral subtiele

klanken die zowel te negeren als aandachtig te beluisteren zijn. Eno weet wat muzikale sfeerschepping is en gebruikt de studio als een muziekinstrument.

1978 - Ska-revival

Door het koloniale verleden van Groot-Brittannië wonen er daar veel Jamaicanen. Langzaam aan ontdekken blanke muzikanten de zwarte muziek, mede onder impuls van de Brit Chris Blackwell die o.a. de muziek van Bob Marley aan de wereld toont. Vooral de punks worden aangetrokken door de Jamaicaanse klanken. Zogezegd herkennen ze zich als verstotelingen van de maatschappij in het leed van de Jamaicanen en dus gaan ze volop ska en reggae naspelen (vooral The Clash maakt daarmee naam).

Dat leidt zelfs tot een blanke ska-revival (The Specials, Madness). Op het einde van jaren tachtig ontdekken blanke rockers massaal reggae en wordt hij voor veel groepen een vast ingrediënt: van The Police en Elvis Costello tot The Rolling Stones en 10CC (de klassieker 'Dreadlock Holiday').

1979 - New Wave, cold wave en gothic

Waar punk en postpunk begaan zijn met chaos en noise is new wave expressiever en emotioneler. Joy Division tekent daarvan de blauwdruk in 1979 met de lp 'Unknown Pleasures': ijl, grimmig, strak en met een wrange nasmaak; de toonzetter van de zwarte romantiek.

Op basis van dergelijke cold wave vertakt de new wave zich. Groepen als XTC en Talking Heads tekenen voor hoekige gitaarsongs, Soft Cell, D.A.F. en New Order (het vervolg op Joy Division) zijn in de weer met elektro, The Cocteau Twins zien het liever atmosferisch, terwijl Tuxedomoon een avant-garde houding in new wave brengt. Het meest tot de verbeelding sprekend zijn Bauhaus, The Sisters Of Mercy en deels The Cure die in zwarte kleding, met puntschoenen en opgezette kapsels new wave aan occulte thema's, een opgeklopte dramatiek en een bombastisch geluid koppelen: gothic.

6 Hard en elektronisch: de jaren '80

1979 - Hiphop

Op de straten van de New Yorkse voorsteden liggen dj's in het midden van de jaren 70 aan de basis van hiphop. Funk wordt nieuw leven ingeblazen met de productietechnieken uit de reggae (de dj, de rapper, de soundsystems). Hiphop maakt duidelijk dat de dj een nieuw type van muzikant is die op een acrobatische manier met bestaande platen nieuwe muziek maakt (vooral 'The Adventures Of Grandmaster Flash On The Wheels Of Steel' wordt zo een klassieker). Ten tijde van de pioniers (Kool DJ Herc, Afrika Bambaataa, Grandmaster Flash) is hiphop een wilde jamsessie. Daarin komt verandering op het moment dat hiphop wordt klaargestoomd voor de platenmarkt. Door de monstersingle 'Rapper's Delight' van The Sugarhill Gang maakt de hele wereld kennis met het nieuwe genre.

1982 - Heavy metal / NWOBHM

New Wave Of British Heavy Metal: groepen als Iron Maiden, Saxon en Def Leppard geven hardrock een nieuw gezicht en doen de naamsverandering in heavy metal inburgeren. De bluesachtergrond wordt dit keer volledig weggevaagd; alleen brute en luide gitaarriffs blijven over, naast virtuoze gitaarsolo's en een sterke dosis melodie.

1982 - Synthpop

In het begin van de jaren 80 overspoelen (relatief) goedkope digitale synthesizers de markt. Het wordt het nieuwe hebbeding en tal van groepen omarmen het nieuwe elektronische instrumentarium. Oude genres worden op een andere manier gebracht en voor het gemak tot synthpop gedoopt. The Human League, Ultravox en Orchestral Manoeuvres In The Dark scoren hits.

1983 - Thrash/Speedmetal

Naarmate meer verwaterde versies van metal in de mainstream terecht komen, kiezen anderen resoluut voor de harde aanpak. De metal van Metallica, Slayer en Anthrax is de snelste en luidste van die tijd, met strakke, op riffs gebaseerde muziek die het vooral van haar directe karakter moet hebben. De clichés van de heavy metal worden weggevaagd. De titel van Metallica's debuutplaat liegt er niet om: 'Kill 'Em All'.

1983 - Gitaarrock (1): melodieuze hardcore

In het begin van de jaren 80 combineren steeds meer groepen met een hardcore-verleden het ruige geweld met een singer-songwriter-attitude. Groepen als Hüsker Dü (later: Sugar), NoMeansNo, Dinosaur Jr. en Buffalo Tom vertalen noisy gitaren in sterke songs: de basis van de gitaarrock van vandaag. Ook een groep als The Pixies vertrekt vanuit die achtergrond en zou een grote invloed hebben op de latere grunge.

1984 - Naked Funk – Prince

Door de lp en de film 'Purple Rain' wordt Prince in 1984 een megaster. Voor de funk is hij de hoop in bange dagen. Het genre is in de jaren 80 op een dood spoor en vele volgelingen schakelen over op hiphop. Prince weet als geen ander de uitgangspunten van funk nieuw leven in te blazen, aan te vullen met een brede stijlenwaaier en te vertalen in seksueel geladen teksten en outfits. Vandaar 'naked' funk.

1985 - Chicago house versus Detroit techno

'Love Can't Turn Around' van Farley Jackmaster Funk behoort in 1986 tot de allereerste househits. In de zwarte homoclubs van Chicago groeit onder impuls van Frankie Knuckles rond het midden van de jaren 80 een nieuwe muziekstijl die voortborduurde op de nazaten van disco en gemaakt wordt met nieuwe elektronische apparatuur, zoals samplers en het midi-computersysteem. Chicago house is aanvankelijk – net zoals de verwante garage uit New York – sterk melodisch en bevat nog steeds elementen uit soul.

Dat maakt het grote verschil met de techno die gelijktijdig in Detroit ontstaat. Hier liggen niet de discoclubs aan de basis, maar wel het experimenteren met technologie (vooral analoge synths). Sterk beïnvloed door Kraftwerk, de synthbassen van P-funk en de

elektro-hiphop stippelen Juan Atkins, Derrick May en Kevin Saunderson een nieuwe weg uit in de muziekgeschiedenis en maken ze komaf met de rockgeschiedenis.

1986 - Gitaarrock (2): sixtiesinvloeden

Een andere richting in de gitaarrock - zoals we die ook vandaag nog steeds terugvinden - put inspiratie uit de rock van de jaren 60. R.E.M. behoort tot de eersten die daarmee succes oogsten, naast deels ook The Smiths. Maar ook de Manchester-scene (Stone Roses, Happy Mondays) in 1989 en de Britpop, die piekt in 1996 (Oasis, Blur, The Verve), halen de mosterd in de jaren 60.

1987 - Political hiphop

Hiphop is op het einde van de jaren tachtig een succesvol fenomeen geworden, met tal van oppervlakkige hitjes tot gevolg (Vanilla Ice, MC Hammer). Voor de echte hiphoppers betekent dat echter een uitverkoop en verraad aan de sociale context van de muziek. Chuck D en zijn companen bij Public Enemy schudden iedereen wakker. De groep profileert zich als een 'zwart CNN' en wakkert het zwarte zelfbewustzijn opnieuw aan. Afrocentrisme en de ideeën van de Nation Of Islam en Malcolm X krijgen een stevige poot in het hiphopverhaal en maken van de muziek een krachtig sociaal en politiek wapen.

1987 - Producers

Stock Aitken and Waterman tonen op het einde van de jaren 80 dat veel van de commerciële popmuziek een uitgekiend product is van producerteams. Zij creëren sterren als Rick Astley, Jason Donovan en Kylie Minogue. Toch is een dergelijke aanpak zo oud als de straat (in de jaren 60 werden tal van doo-wopgroepen en meidengroepen gecreëerd) en loopt hij door tot Britney Spears, de Pop Stars, de K3's en de Plops van vandaag.

1988 - Gangstarap versus Native Tongues

Gangstarap is nog extremer dan de politieke hiphop van Public Enemy. De raps van o.a. N.W.A. en Ice-T zijn geworteld in het ruige gettoleven en verwoorden het geweld, de drugs en het seksisme van de gangs. Gangstarappers zijn gangsters en velen belanden in de gevangenis of worden vermoord. Vooral de vete tussen de East Coast (Puff Daddy, Notorious B.I.G.) en de West Coast (Dr Dre, Snoop Dogg en 2Pac) wordt op de man uitgevochten.

1988 - Acid house - Tweede Summer Of Love

In Chicago ontwikkelt zich in 1987 de acid house: minder melodisch en soulgeladen als de eerste house en gebaseerd op de hallucinerende basspiralen van de Roland 303 bassynthesizer (zoals Phuture's 'Acid Tracks'). Die muziek waait in 1988 over naar het Britse eiland, waar jongeren massaal door de nieuwe beats en klanken begeistert raken. De zomer van 1988 wordt een tweede 'Summer Of Love' en tijdens rave-party's raken jongeren tot in de vroege uurtjes - al dan niet met ecstasy in het lijf - in een

dansroes. In een mum van tijd verovert de muziek en het bijbehorende uitgaansleven het Europese vasteland. De overheid begint een klopjacht tegen de illegale raves en het drugsgebruik.

1989 - New beat en hiphouse

De razzia tegen house en drugs doet de nieuwe housesubcultuur versplinteren. De muziek splitst zich op in verschillende deelstromingen. De New Yorkse garage (met David Morales en Todd Terry) is daar eentje van, maar blijft op dat moment nog marginaal. Een andere wordt in België ontwikkeld. Voortbouwend op de kille elektronische beats van Front 242 (de zogenaamde electronic body music) ontstaat de veel tragere new beat. Danstempels als de Gentse Boccacio worden internationale trekpleisters en de muziek van o.a. Jo Casters (Erotic Dissidents) verovert de wereld.

New beat doet in België een hechte dance-cultuur ontstaan, maar door teveel oppervlakkige deuntjes (zoals 'This Is The Sound Of C' van The Confetti's) is de rage slechts een kort leven beschoren.

Jo Bogaert – een andere prominente vertegenwoordiger van de new beat – komt in 1989 meteen met een alternatief: hij combineert de housebeat met raps uit de hiphop. 'Pump Up The Jam' wordt een internationale hit en opent in de vroege jaren 90 deur voor een golf van hiphouse, zoals ook die van het Belgische (en deels Nederlandse) 2 Unlimited.

1989 - Acid jazz

Op het einde van de jaren 80 kent jazzfunk een heropleving en wordt de muziek aangevuld met elementen uit hiphop en deels ook house of disco. Door het succes van de acid house krijgt die muziek de hippere term acid jazz opgeplakt (verwante termen zijn jazzdance of rare groove). Het platenlabel Acid Jazz en artiesten zoals James Taylor Quartet en de Brand New Heavies ontketenen in Groot-Brittannië een rage.

7 De jaren '90

1990 - Cross-over-rock en rapmetal

Op het einde van de jaren 80 weten groepen als de Urban Dance Squad, Red Hot Chili Peppers en Living Colour rockmuziek op een verrassende manier te verfrissen. Ze combineren verschillende stijlen: van funk en hiphop tot metal. Vooral de combinatie van metalgitaren en raps uit de hiphop werkt: rapmetal (zoals die van Rage Against The Machine) wordt een rage en legt de basis voor de latere nu-metal.

1990 - Urban, New Jack Swing en R and B

Soulmuziek mag dan niet meer dezelfde uitstraling hebben als in de jaren 60, haar uitgangspunten blijven actueel, mits de ritmische begeleiding aan de tijd wordt aangepast. In de jaren 70 was dat funk en in de jaren 80 zijn dat strakke beats, romantische ballades en gepolijste, radiovriendelijke producties. Dan wordt de muziek Urban genoemd (zoals die van Luther Vandross of meer bekend: Janet Jackson).

In de jaren 90 worden soulgeladen songs aangestuurd door hiphopritmes. In het geval van de New Jack Swing zijn platen nog steeds overgeproduceerd (Bobby Brown en deels Michael Jacksons 'Dangerous'), maar op het einde van de jaren 90 komt een oude term weer op de proppen: R and B. Die heeft weinig met de oorspronkelijke R and B te maken. Dit keer horen we hiphopbeats met soulvolle vocalen en veelal een sobere productie. Naast de hapklare versies van Destiny's Child en TLC, is R and B met de rauwere benadering van Lauryn Hill, Mary J Blidge, Missy Elliott of Alicia Keys zonder meer de nieuwe soul.

1991 - Europese techno

Naarmate house steeds meer een commerciële bijklank krijgt, valt het oog van de Europese danceliefhebbers rond 1990 op de meer radicale, monotone en experimentele techno. Vooral België wordt een belangrijke katalysator.

1991 - Gitaarrock (3): grunge

Een klassieker van jewelste: Nirvana's 'Smells Like Teen Spirit' uit 1991. Harde rockmuziek bereikt opeens een zeer breed publiek en grunge wordt een rage (met ook Pearl Jam en Soundgarden). Muzikaal bouwt grunge verder op de evolutie van de hardcore gitaarmuziek en bereikt het een evenwicht tussen ruig geweld en gevoelsgeladen songs.

1991 - Hardcore en gabber

De harde kern wil er niet van weten dat house en techno langzaam doordringen tot de mainstream. In het undergroundcircuit wordt dansmuziek alsmaar sneller, harder en extremer. Drugs zijn een bepalende factor in dergelijke hardcore, maar als dat drugsgebruik zijn slachtoffers eist, ontardt de muziek in een psychotisch geluid. Darkcore wordt dan een toepasselijke term.

In Nederland ontstaat een eigen hardcore-variant: gabber. De snelste dansmuziek ooit; doordrammend als een klophamer en in een mum van tijd een populaire subcultuur.

1993 - Ambient house versus intelligent techno

Steeds meer house- en technoartiesten vinden de dansvloer te beperkend en willen dat hun muziek verder reikt en ook thuis te genieten moet zijn. Beats mogen er nog wel zijn, maar die worden ondergebracht in uitgesponnen muziekstukken waarin vooral de sfeerschepping centraal staat. Ambient house noemt men dat en The Orb wordt er al in 1990 de ambassadeur van.

1993 - Trance

Hardcore techno wordt te extreem en voor sommigen te gevoelloos. Trance duikt op wanneer techno-dj's harde technoplatten voorzien van glooiende ambient-sfeerscheppingen en zo sfeervolle dansplaten maken. Aanvankelijk is Duitsland de belangrijkste leverancier (Sven Väth), maar op het einde van de jaren negentig – dan progressive trance genoemd – verruimt het uitgangspunt. Trance-party's worden dan

massaal bezocht en dj's als Paul Oakenfold, Paul Van Dyk en de Nederlander Tiësto worden op handen gedragen.

1994 - Gitaarrock (4): de eclecticische benadering

In 1994 verschijnen zowel 'Mellow Gold' van Beck als 'Worst Case Scenario' van dEUS, twee geheel verschillende voorbeelden van eenzelfde houding: gitaarrock als eclecticische stijlmix. Alle mogelijke invloeden komen samen en worden samengekneed tot een krachtig brouwsel. De keuzemogelijkheden worden almaar groter en door een eigenzinnige mix blijft gitaarrock fris en overtuigend.

1996 - Drum 'n' bass

Rond 1994 ontwikkelt zich in de Londense clubs een nieuwe muziekstijl: jungle. Snelle hardcore techno wordt vermengd met elementen uit ragga. Lome bassen staan dan tegenover snelle, haast hyperkinetische drumpartijen en worden overgoten met felle raggakreten. In Londen wordt jungle een fenomeen, maar Europa hapt pas toe op het moment dat de rauwe ragga-elementen plaatsmaken voor meer zachtglooiende bassen en sferische geluidslagen. Dergelijke ambient jungle wordt al gauw drum 'n' bass genoemd en voor een doorbraak zorgen Goldie, LTJ Bukem en Roni Size.

1996 - Big beat en nu skool breaks

Terwijl de eerste golf van triphop rond 1996 als te loom en te rustig wordt ervaren, kiest de big beat (aanvankelijk chemical beats genoemd) resoluut voor de dansvloer. The Chemical Brothers en Fatboy Slim breken wereldwijd door. Big beat wordt in de tweede helft van de jaren 90 een commercieel succes dat veel bijval geniet bij stoere fuifnummers die voorheen niets van elektronische dansmuziek moesten hebben. 'De rock-'n-roll van de dance' wordt de muziek schertsscherend genoemd.

1997 - French house

House werd een tijdlang door muzikliefhebbers niet au serieux genomen; techno daarentegen wel. Maar als hetzelfde teveel herhaald wordt, verdwijnt het mysterie. Velen vinden techno in de tweede helft van de jaren 90 te clichématig en te ernstig. In een poging dansmuziek weer de nodige frivoliteit te geven, stuit men dan op house. Frankrijk (met Daft Punk en Bob Sinclair) valt in 1996 als een van de eersten op.

1999 - Nu-jazz en lounge

Op het einde van de jaren 90 merken we alom een herwonnen aandacht voor house. Steeds meer muzikanten die voorheen met techno, drum 'n' bass of triphop bezig waren, storten zich nu op house. Maar die artiesten zijn evenzeer begaan met jazz, latin of soul en daarom wordt hun muziek nu-latin, nu-jazz, phusion en broken beats genoemd. St Germain combineert house met live-jazzmuzikanten en Jazzanova, Rainer Trüby Trio of de Belg Buscemi profileren zich op hun veelzijdigste manier. De evolutie van de elektronische dansmuziek ligt zo in de dansbare samensmelting van diverse klankwerelden.

2000 - Gitaarrock (5): geëtaleerde kwetsbaarheid en elektro

Gitaarrock blijft zich verder evolueren en daarbij is het opvallend hoe artiesten hun kwetsbaarheid etaleren. Groepen als Coldplay of Travis leggen hun gevoelige ziel bloot en zien gitaarrock als het vervolg op de singer-songwriters.

Naast de herwonnen aandacht voor house, storten andere makers van elektronische dansmuziek zich op de roots van techno. In de tweede helft van de jaren 90 keert vooral de 'intelligent techno' terug naar elektro (Dr. Rockit, DMC Krew). In het begin van het nieuwe millennium luistert men ook naar electro new wave (DJ Hell, Felix Da Housecat). Elektro is opnieuw in en verspreidt zich als een virus in het danslandschap.